

עומקא דפרשה

- שער הציון
- שירי רש"י ותוס' בנאמנות ע"א
- האומר לחברו נתנך יינק
- כח נאמנות ע"א באיסורים
- מלחמתה של תורה

- האיסור דע"א יחזק
- שיעור הנאמנות דע"א
- נאמנות ע"א כשאפשר לברר
- גדר נאמנות ע"א באיסורים
- המקור שע"א נאמן

פר' מצורע - ע"א נאמן באיסורים
בס"ד ערש"ק כ"ח ניסן תשע"ב

שיעור הנאמנות דעד אחד

הרב יהושע אושינסקי

הנה מדכתיב "וספרה לה" דרשה הגמי, דנדה נאמנת על ספירתה ומכאן נלמד המקור דע"א נאמן באיסורין.

והנה כתב הרמ"א (יור"ד סי' קפה-ג) בשם הרמב"ן דאם אמרה האשה פלוני חכם טיהר לי כתם זה, והחכם אמר שהיא משקרת החכם נאמן והיא טמאה. ויש לעיין מאיזה דין נאמן החכם יותר מנאמנות האשה שנתנה לה התורה, הרי כשהאמינה לה התורה עדותה חשובה כשני עדים (כמבואר בתוכנות דף כב). ובר"ן (הובא שם בש"ך סק"ו) ביאר דגדר האשה בדבר זה הוא כעד מפי עד ובאופן זה כשמכחיש העד הראשון לא נאמן העד השני וכך הדין בכלעד מפי עד, עיי"ש. וחשבתי לבאר טעם נוסף, דהנה כתבו התוס' במס' מקומות דמה שהאמינה התורה שני עדים זה רק באופן שבדיבורם לבד נאמנים, אבל אם העדים צריכים להשבע בשביל להאמן בזה לא קבלו נאמנות דדוקא ע"פ דבורם בלבד האמינתם התורה ועפ"י כתב הבית שמואל (אבה"ע סי' לה סק"ה) שבמקום שהעד צריך לישבע ויש לו עד המסייע שפוטרו משבועה, לא נאמן העד הראשון עפ"י דבורו, דכיון שנתקן לעזרת העד המסייע שפוטרו משבועה, נמצא דכל כח עדותו של העד הראשון מסתמך על עזרת השני ובכה"ג לא נתנה התורה כח לע"א עיי"ש. ולפי"ז נראה דכיון שאין האשה יודעת מצד עצמה שהיא טהורה אלא רק על סמך אחר שאומר לה כן, בכה"ג לא נתנה לה התורה נאמנות, דדוקא עד שיועד עדותו מעצמו נחשב עד ולא עד שצריך להסתמך על עדותו של אחרים (ודומה קצת דבר זה למש"כ הר"ן דבכה"ג אין לה דין עד אלא עד מפי עד).

אלא דלדברינו קשה מש"כ הט"ז במקום (סק"ג) דדוקא החכם נאמן נגד האשה, משא"כ אם אין החכם לפנינו, ועד אחר מעיד שהחכם אסר לה אין העד נאמן אלא האשה נאמנת דכל מקום שהאמינה תורה לאשה הרי היא כשנים ואין דבריו של אחד במקום שניים עיי"ש. ואם נימא דאין לה כח של עדות מכיון שמתסמכת על אחר, מה לי נגד חכם או נגד אחר סו"ס בכה"ג לא קיבלה כח של שניים. (ובשלמה לדברי הר"ן א"ש דדוקא כשיש עד מפי עד והראשון מכחיש התבטל כח השני, משא"כ כשאחר מכחיש לא מתבטל כח השני).

ולכן נראה לבאר באופן אחר ולהקדים דהנה בגמ' בסוטה (מז): מבואר דע"א נאמן בעגלה ערופה מהפסוק ולא נודע מי הכהו הא נודע מי הכהו אפילו אחד בסוף העולם לא היו עורפין. והקשר ר' אלחנן בקובץ הערות (השמטות אות יט) מדוע צריך פסוק מיוחד דע"א נאמן בזה הדין אם לערוף העגלה או לא הוי דין איסורין וע"א נאמן באיסורין בכל התורה. וייסד שם דאף שהאמינה תורה ע"א אין זה נקרא ידיעה ברורה, דרק ששני עדים מעדים נקרא ידיעה, ולכן כיון שבעגלה ערופה כתוב ולא נודע ומשמע דאם יש ידיעה לא עורפין, הו"א דע"א לא יאמן, קמ"ל דאף בזה נאמן עיי"ש. (ודמי קצת למש"כ הרא"ש בב"מ ו: דאף שהולכין אחר הרוב, מ"מ במקום שצריך ברור ודאי לא נחשב רוב כודאי). ועפ"י נראה דכשהאשה מכחשה החכם אין עדותה ברורה ודאית כמו עדות החכם שאומר שדמה טמא, ולכן אף שהאמינה תורה לאשה, מ"מ במקום שיש עדות ודאית כנגדה דנחשב כאלו עומד החכם לפנינו כעת ומטמא לה הכתם, ובכה"ג לא נאמנת.

אולם כל זה דוקא כשהחכם עומד נגדה ואומרת שמשקרת ונחשב כאלו כעת פוסק על דמה שהוא טמא, משא"כ כשאחר מעיד שטימא לה החכם אין פה עדות ודאית אלא עדות ככל עדות של ע"א, ומכיון שהאמינה תורה לאשה כשניים, אין דבריו של השני כלום במקום שניים. (אולם יעויין שם בסוף דברי הט"ז דכתב בשם הרא"ש דנאמנות החכם כנגדה היא רק גבי איסורים אבל לגבי הפסד כתובה לא נאמן החכם, ומכוח שכשאומר החכם שמשקרת אין הפסד כאלו אומר כעת על דמה שטמא דא"כ גם גבי כתובה צריך להאמן, אלא נחשב כמעיד על מה שהיה בעבר וא"כ שוב אין כאן דבר ודאי כנגד דבריה אלא עדות כנגד עדות, וממילא מש"כ לעיל לא א"ש לפי"ז).

בענין האיסור דע"א יחזק

הרב אריה שפירא

הרמב"ם פ"א איסו"ב הכ"א בתו"ד כתב המקנא לאשתו ונסתרה ובה עד אחד והעיד שנטמאת והיה בעלה כהן כו' הרי זה לוקה עליה משום זונה אע"פ שעיקר העדות בעד אחד כבר הוחזקה בו זונה. ורבינו הגדול הגר"ח הלוי זלה"ה בספרו [הובא במו"צ] הקשה בזה ממש"כ הרמב"ם להלן פי"ח הי"ב ז"ל כל אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ולא שתת מי סוטה כו', בין שלא רצת היא לשתות בין שלא רצה הוא להשקותה בין שהיתה שם עדות שמנעה אותה מלשתות כו' הואיל ולא שתת מכל מקום הרי זו אסורה לכהונה מספק, ומבואר דגם באופן שע"א העיד עליה שנטמאת דדינה שלא תשתה כדמבואר בהל' סוטה [פ"א הי"ד] ג"כ אסורה לכהונה רק מספק ולא בודאי וא"כ קשה דהיאך לוקה עליה, וצ"ע.

ומקושינו רבינו הגדול זלה"ה מבואר דס"ל דדין מלקות שייך רק בודאי ולא בספק, ומש"כ הרמב"ם בפט"ז סנהדרין ה"ה אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל האיסור עצמו בעד אחד יחזק, כיצד אמר עד אחד חלב כליות הוא זה כו' ואכל כו' בעדים אחר שהותרה בו הרי זה לוקה אף על פי שעיקר האיסור בעד אחד כו' זהו משום דלגבי איסורין הע"א נאמן להח" זיק את האיסור בודאי כמש"כ הרש"ש בב"ב וכמו שהוכיח הקובץ שיעורים מהירושלמי דע"א נאמן על האיסור וע"כ לוקין ע"ז, ולענ"ד אלמלא דברי רבותינו זלה"ה המאירים היה נראה לזון בקרקע ולומר [עכ"פ לדעת הבבלי דלהלן] דע"א באיסורין נאמן להחזיק את האיסור בתורת ספק ולא בתורת ודאי [והיינו דאף דלא מספקין מ"מ לאו ראי ברורה היא כדלהלן] ומ"מ לוקין ע"ז כיון דהוחזק האיסור שבספק, וה"נ בע"א שמעיד בקו"ס היא אסורה מספק ומ"מ כיון שהוחזקה בזונה מספק ע"כ הכהן לוקה עליה.

וביאור הדברים הוא עפ"י מ שהביא הבנין שלמה באה"ע ח"ב סימן ט"ו על ד' הרמב"ם להגמ' דקידושין פ. דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות כו', סוקלין ושורפין על החזקות כד' רבה בר רב הונא כו', ומבואר שם בדברי ר' שמעון בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא דמה דסוקלין ושורפין על החזקות הוא ולא בתורת ודאי אלא משום שאיסור הספק נתחזק וחזקה לאו ודאי הוא, וכי"ב נראה בלשון הרמב"ם פ"א איסו"ב ה"כ בתו"ד דנין בו על פי החזקה אף ע"פ שאין שם ראייה ברורה כו' ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו כו' יעוי"ש, וא"כ לפי"מ שדימה הבנין שלמה דין ע"א לדין זה הרי נראה לחדש דגם ע"א נאמן להחזיק מספק ולא בתורת ודאי, וה"נ נאמן בקו"ס מדין ספק ולא מדין ודאי ומ"מ לוקין כיון שהוחזק האיסור שבספק. [ומ"מ נתעוררתי מהרה"ג ר' יעקב זלושינסקי שליט"א דב' גדרי ספק הן דבקו"ס בלחוד הוי רק רגלים לדבר ובע"א הרי האיסור נתחזק ול"ה ספק ממש, ומ"מ זה לא הוי ודאי ואין כאן ראי' ברורה, וזהו יסוד החילוק בין נפשות דסגי בחזקה ול"צ ראי' ברורה לממון דבעי ראי' ברורה כאממ"ר הגאון הגדול זלה"ה].

והנה הדברי יחזקאל [סימן כ"א] הביא להגמ' בכתובות כב. בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, והר"ן הביא מהרשב"א דרק באמרה מהני אמתלא אבל מה דאמרינן בסוף קידושין [פ. דהוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה שם אם נתנה אמתלא למעשה אינה נאמנת דכודאי נדה משוינן לה מדבעלה לוקה עליה, והשב שמעתתא [שער ו' פי"ג] ביאר דכל שמועיל אמתלא לא ל"ה איסור ברור ללקות עליו, והדברי יחזקאל שם תמה דלמאי איצטרך קרא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד תיפוק ליה דכיון דאמרה תורה דמל-קין וסוקלין ע"פ עדים אלמלא דלא מהני חזרה דא"כ ל"ה איסור ברור ללקות ולסקול על ידו, וכן קשה למאי דסבר רמי בר חמא [בכתובות יח:] מתחילה לומר דיעדי שטר חוזרין ומגדין דא"כ היאך מוציאין ממון עפ"י עדות שטר קודם שחזרו והרי אין זה דבר ברור, ולענ"ד נדב' עדים שחוזרין ומעדין זהו מכח עדות מעליא דידהו לחזור ואין זה עושה את הדבר לאינו ברור, ורק באשה שיכולה ליתן אמתלא על מראה דהדבר אינו ברור ועי"ן]. ולפי"ז תמה השב שמעתתא בעיקר ד' רב דבאומרת טמאה אני מהני

נאמנות ע"א במידי דאיכא לברורי

הרב אליהו סאל

כ' הח"ח (הל' לשה"ר כלל ב' ה' ד') דאף היכא דהותר לשומע לשה"ר באפי תלתא לילך ולספר כגון כשאינו מתכוין לגלות מ"מ היינו דוקא לא' מהשומעים עצמם אבל אם רק שמע מאחד שהדבר סיפירוהו באפי תלתא אין לע"א זה נאמנות ואין לו לסמוך על דבריו לילך ולספר.

והק' בס' עלי באר דהא קיי"ל דאף דאין ע"א נאמן באיסורים להחמיר מ"מ היכא דיש אפשרות לברר נאמן אף להחמיר וכדאי בקידושין סו: אמר ר"ע משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בעל מום שעבודתו פסולה וכו' האי בעל מום שפסולו ביחיד היכי דמי וכו' דאמר ל' שלח אחוי. ופירש"י אם אינך בעל מום הפשט בגדיך ונראה וכו' שנוכל לברר הדברים.

ובתוס' (שם סה: ד"ה נטמאו) כ' דהא דאמרין דנאמן היינו דוקא בדבר שאינו יכול להתברר אבל בדבר שיכול להתברר כגון שאמר לו יש שרץ בטהרותיך או נכרי מנסך יינך בא ואראך האיסור בהא ודאי יש לחוש לדבריו ולבדוק כדאמר גבי בעל מום דמצי א"ל שלח ואחוי. וכ"כ התוס' בד' סו: בד"ה שלח ואחוי, שמכאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להתברר עד א' נאמן עליו ואפילו עד אחד מכחישו. וד' התוס' הובאו בב"י וברמ"א (ביו"ד סי' קכ"ז ס"ג).

וא"כ קשה מדוע אין נאמנות לעד שמספר שסיפרו הדבר באפי תלתא הלא יכול הדבר להתברר עכ"פ כשמגלה בפני אלו אנשים סיפרו הדבר, וכיון שכן צריך להיות נאמן, ובס' עלי באר שם כ' דע"כ לא ברירא ליה לח"ח האיסור בזה ומשום הכי כתב לה בלשון צריך עיון גדול.

ונראה ליישב דלק"מ דהנה עיין בש"ך שם סק"ד דתמה דלא ה"ל להרמ"א לכתוב הדין בשם י"א דהא ש"ס ערוך הוא בקדושין פ' האומר (דף ס"ו ע"ב) גבי בעל מום. והק' האחרונים ע"ד הש"ך איך מדמה הש"ך זל"ז דהא גבי בע"מ נאמן טפי שהרי הוא מלתא דעבל"ג שהרי אפשר לברר כל הצדדים אם הוא אמת או שקר ולכך נאמן העד לכל דבריו משא"כ בדין שכתבו התוס' שם הוא רק חשש פנ' יבורר האמת אבל השקר אין לברר שהרי יוכל לומר שעד שהלך לראות כבר הלך הגוי לדרכו, ורק שהתוס' חדשו לומר שאעפ"כ כיון דאיכא לברורי ולילך פנ' ימצא העכו"ם מנסך, חיישין לדברי העד לענין שצריך לכתחילה לילך ולבדוק שמא דובר אמת שכמו דאמרין בבע"מ שהעד נאמן מטעם מלתא דעבל"ג כמו כן יש לחוש לדברי העד להיות עכ"פ צריך בדיקה מטעם כל היכא דאיכא לברורי. וכן הק' ע"ד הש"ך בפת"ש בשם שו"ת שיבת ציון (תשו' לח").

היוצא מן הדברים עכ"פ דאף שאמרו התוס' דבמידי דאיכא לברורי אף ע"א נאמן אינו נאמנות ממש אלא רק חיוב להחמיר לילך ולברר ואינו כנאמנות של מילתא דעבל"ג ונפק"מ שאם לא הלך ולא בירר אין היין נסך כלל שהרי לא אמרו רק שלכתחילה יש לו לילך ולברר ותו לא, וכיון שכן בענין הנו' שראובן סיפר על פלוני שסיפר גנות על שמעון בפני תלתא אף אם יזכיר שמות השומעים ויש אפשרות לילך ולברר ולשאול פיהם אם אמת נכון הדבר נעשתה התועבה אפ"ה אין לע"א זה נאמנות שהרי רק אמרו לחוש לדבריו כדי לילך לברר, ואה"נ אם ילך ויברר כהוגן אצל השומעים כולם ויאמרו לו אמת היה הדבר שסיפרו דבר זה בפנינו היה דינו כמו שהיה זה אחד מן השומעים אם לא משום הטענה השניה שכתב הח"ח שאין בקיאים בדבר זה לעשותו באפי תלתא ככל הלכותיו.

עוד נר' לומר דאף לד' הש"ך שהקשה שהוא ש"ס ערוך אין ראייה דס"ל דיש נאמנות אף במידי דאיכא לברורי, דהא באמת אם טעם הגמ' מצד מיתא דעבל"ג יקשה איך כ' התוס' והש"ך דיש נאמנות אף אם ע"א מכחישו והלא מאי חזית שנאמין להעד שאומר נכרי מנסך יינך טפי ממי שאומר אינו מנסך והלא אדרבה העד שאומר שאין הנכרי מנסך הוא יכול להתבדוק ולשיטתה שאינו מנסך משא"כ השני הלא לעולם לא יתבדה שהרי יוכל לומר שהנכרי כבר הלך לו, אלא ודאי דס"ל להש"ך שאין הנאמנות בגמ' מצד מילתא דעבל"ג אלא מצד דכיון שהעד עצמו רוצה לילך ולברר הענין נראה שליבו שלם עמו באמיתות הענין ולכך נאמן וזה פי' הגמ' שאומר לו שלח ואחוי פי' דכיון שהעד עצמו אומר שלח ואחוי והוא מוכן ורוצה לברר הענין ולהוכיח את דבריו להכי נאמן, ולכן דימה הש"ך ענין זה של נכרי מנסך יינך למש"כ בגמ' שאומר לכהן בעל מום אתה שהדמיון הוא מצד שבמקום שהעד רוצה לטרוח ולברר יש לו נאמנות ממש, ולפי"ז בנידו"ד שרק אומר שסיפרו הדבר בפני שלשה ואינו רוצה לטרוח ולברר פשוט דאף לד' הש"ך אין לו נאמנות כלל ואין לסמוך על דבריו כדי להתיר לפרסם הדבר.

בגדר נאמנות עד אחד באיסורים

הרב ח. הסגל

בגמ' יבמות פח. שקיל וטרי אי עד א' נאמן באיסורים במקום דאיתחזק איסורא או לא, ובפשוטו יש לברר הנידון בזה עפ"מ דיל"ד בדינא דעד א' נאמן באיסורים האם הוא בתורת 'הנהגה' דהיינו שבאה התורה לסייענו כיצד לנהוג בספיקות ואמרה שלך אחר עדותו של העד, או שהוא בתורת 'בירור' דהיינו להעד נאמן לברר את עצם הספק, דאי ע"א הוי הנהגה א"כ כ"ז שייך רק כאשר עומד לפנינו ספק בלא הכרעה דבזה באה התורה לסייענו בהנהגה, אך באופן דאיכא חזקה דמעיקרא המנהיגה כבר לאיסור תו לא צריכין להנהגת העד ולא אזלינן בתרה, [ואין לומר דניזיל בתר העד ולא בתר החזקה דהלא היא קדמה לפני העדות וכבר הנהיגה לילך אחריה], אך אי ע"א הוי בגדר בירור שנאמן על עצם הספק בזה ודאי אזלינן בתריה אף כנגד החזקה כיון דהחזקה באה רק לסייע כיצד לנהוג בספיקות והעד מסיר את עצם הספק.

והנה בתורת גיטין (גיטין ב:) כתב דאי הדין דע"א נאמן באיסורים הוא דאוריין, אז הדין הוא דנאמן אף במקום דאיתחזק איסורא, דמאחר וחשיב כב' עדים מהני אף כנגד החזקה, אך אי נימא דעדות דע"א ילפי' לה מסברא וכמש"כ רש"י (יבמות פח. ד"ה ואמר) וז"ל "דאם לא כן אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו", [והדין דע"א נאמן כשנים הוא רק היכא דמפורש בתורה כשבועה וסוטה], אז יהיה הדין דע"א אינו נאמן במקום איתחזק.

ולכאן דבריו מבואר כמש"כ, דאם ע"א הוי דאוריין וכעדות דב' עדים בשאר מקומות אז הו"ל בירור כמו עדים וממילא אף מועיל כנגד החזקה, אך אם הוי סברא א"כ הוי הנהגה בלבד, דהלא הסברא שכ' רש"י דאין לך אדם אוכל משל חבירו היא היא הסברא בכל הנהגות שבתורה דבאה התורה לסייע לאדם המסתפק ואינו יודע כיצד לנהוג ואם לאכול המוצע לפניו, וא"כ בזה כאשר איתחזק איסורא כיון דישנה כבר הנהגה של התורה א"צ לעדותו של העד ולא אזלי בתריה.

[והנה העולם מקשים דברש"י בחולין (:) כתב דילפי' דע"א נאמן באיסורים מקראי ד'זבחת מבקרך ומצאנך' ו'ושחט את בן הבקר' דאכלי כהנים על ידו ולא מצינו שהזקיקתו תורה להעמיד עדים על השחיטה, ומאיך ביבמות (פח.) כתב רש"י דילפי' לה מסברא דאין לך אדם וכו', אמנם להנ"ל י"ל דבאמת ילפי' לה מקראי דמוכחי דע"א נאמן, אלא דעדיין לא ידעינן מהקרא אם הוא בגדר הנהגה או בגדר בירור, ולזה כתב רש"י דסברת הדין היא דאין לך אדם וכו', לומר דהוא רק הנהגה. ועוד דבגמ' בחולין (שם) אי רק הדין דע"א נאמן באיסורים ולזה כתב רש"י שם רק המקור מפס', אך ביבמות קאי רש"י על הגמ' שם שכ' דע"א נאמן רק במקום דלא איתחזק ולזה הוצרך לפרש דהוא רק משום הסברא וא"כ הויא הנהגה וממילא ל"מ במקום חזקה].

ובגמ' כתובות יג: אי דלר"ג אשה נאמנת לומר לכשר נבעלתי באופן דידעינן שנסתרה ואפי' ברוב פסולין, והנה באופן זה נאמנות האשה היא כעד א' ונמצא דע"א כשר כנגד הרוב, והקשו האחרונים דהלא קיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף ואי ע"א אינו נאמן נגד חזקה כ"ש דכנגד הרוב אינו נאמן, [ולמש"כ יהיה הביאור בקושייתם דכיון דעדות דע"א הויא הנהגה גרידא אמאי אזלינן בתר עדותה הלא איכא כבר הנהגת רוב שקדמה לעדותה ולא צריכין לה].

ובחי' הגרעק"א כתב ליישב דבאמת גדר הנאמנות דע"א היא דהוי 'בירור' דנאמנותו באיסורים היא כנאמנות ב' עדים בעלמא, ולהכי נאמן כאן כנגד הרוב כיון דכאן הרוב הוא רק תליה והנהגה במקום ספק ואינו מברר עצם הספק, דהלא גם המיעוט לפנינו ואין סברא לומר שהבעל הגיע דוקא מהרוב ולא מהמיעוט, וכיון דע"י העדות אין כאן ספק כלל יש לנו ללכת אחריה, אך באמת ברוב שבטבע עולם כגון רוב בהמות כשרות אינו נאמן, [כיון דרוב זה יש בו סברא לברר את עצם הספק ומאחר וכבר נתברר הספק תו לא שייך לדין נוסף שיכריע בו, ואף דכאן ע"א חשיב כב' עדים והם נאמנים בכ"מ אף כנגד רובא דליתא קמן, צ"ל דלא נתחדש דין נאמנותו כאשר אין ספק לפנינו, כגון שכבר הוכרע], וכן מה דאמרין דע"א אינו נאמן במקום איתחזק הוא רק בחזקה שבה אין אנו מתחילים להסתפק כלל, וכגון במעיד על תבואה שבחזקת טבל שנתרמה או על אשה שמת בעלה דכיון שאין ספק לפנינו לא משגחינן בעדות העד, אך בחזקה שנולד בה ספק כגון באשה שהיא בחזקת כשרות ונסתרה דזהו סיבה חדשה להסתפק בזה ע"א נאמן, כיון דבבה"ג כל מה דאזלינן בתר החזקה הוא מטעם דמספק אין לנו לפוסלה וכמ"ש רש"י (כתובות יג. ד"ה בבתה), וא"כ כאשר יש כאן עדות דע"א לפסול מהני לפוסלה כיון דע"י חשיב שיש סיבה לפוסלה, [וכ"כ בפתחי תשובה (יו"ד קכ"ז סק"ב)] בשם הנודע ביהודה (אבה"ע) מהדו"ק סי' פ"ה) והפני' (קידושין ג), אמנם בשער"י (שו"פ פ"ב) מבואר דהא דאינו נאמן במקום איתחזק הוא אפי' כאשר היתה ריעותא].

אמנם בפנ"י (קידושין סג:) ביאר בקו' דלעיל דהא דע"א נאמן כנגד הרוב הוא מטעם שהוא רק מברר שכאן היה מהמיעוט [כיון דידעינן שיש גם מיעוט], ולפי"ז לכאן יתיישב גם אם נימא דע"א הוי הנהגה כיון דכאן אינו סותר לרוב (ועי' מש"כ בזה בש"ש ש"ו פ"ז), וכן מדברי התורת גיטין דלעיל משמע דאילו ע"א היה גוה"כ היה נאמן בכ"מ של איתחזק ואף בחזקה שבה אין אנו נכנסים לספק כלל דהרי דימהו לגבי איסורים לב' עדים ממש.

בחולין י' ב' מבואר דעד אחד נאמן באיסורין, ופי' רש"י שם המקור לדין זה וז"ל דכל יחיד ויחיד האמינותו תורה, וזבחת מבקרך ומצאנך, ושחט את בן הבקר, ואכלי כהנים על ידו ולא הזיקו להעמיד עדים בדבר, ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת ב"ד ולעריית דגמירין דבר דבר מממון עכ"ל ויש כאן כמה קושיות.

(א) דרש"י סותר עצמו ממש"כ ביבמות פ"ח א' דעד אחד נאמן באיסורין מסברא ילפינן לה דכתב שם וז"ל והא ודאי פשיטא לן דסמיכין עליה כל זמן שלא נחשד דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו עכ"ל וכבר עמד בזה התורה גיטין בגיטין ב' ב'.

(ב) עוד קשה מה שהקשה התו"י ביבמות שם על רש"י וז"ל ומה לנו בזה הדבר, יזהר במה שיאכל עכ"ל והיינו דחולק על הסברא שכתב רש"י שם.

(ג) עוד קשה ממה שהביא רש"י פסוק ושחט את בן הבקר והרי פסוק זה מדבר בקרבן עולה ואין אוכלים ממנו וכבר עמד בזה באגרות משה יו"ד ח"א סי' ס"ו.

(ד) עוד קשה דכיון שבממון כתיב להדיא דבעינן ב' עדים וילפינן מהתם למיתת ב"ד ועריית דנמי בעינן ב' בגז"ש דבר דבר מממון כמש"כ רש"י הנ"ל, א"כ אמאי צריך פסוק לומר שעד אחד נאמן באיסורין.

ונראה לבאר, דאע"פ דבאיסורין ליכא גז"ש דבר דבר מממון, מ"מ צריך פסוק שסגי בעד אחד, שהרי באיסורין יש נאמנות גם לבעל דבר כשמעיד על עצמו ששחט כדן ולזה צריך פסוק וזבחת, ושחט את בן הבקר.

אלא, דעדיין הוקשה לרש"י דלמא הפסוקים הנ"ל מיירי כשיש עד אחד הווא המעיד על השוחט ששחט כדן, דאמנם ב' עדים לא צריך שהרי ליכא באיסורים גז"ש דבר דבר מממון כמש"כ רש"י אך מ"מ דילמא עד אחד בעי כמו שעד אחד קם לשבועה, ויש להסתפק בכונת הפסוקים, לכן כתב רש"י ביבמות הנ"ל דיש סברא שאל"כ אין לך אדם שאוכל אצל חבירו וכנ"ל ולכן מסתברא שכונת התורה שהשוחט נאמן על עצמו, ומיושב קושית התו"י הנ"ל, והיינו דלעולם אין סומכין על הסברא לבד אלא דהסברא מגלה דזהו כוונת הפסוק כיון שהפסוק סתם ולא פי', ולכן בכגון דא אזלינן בתר הסברא.

ומה שקשה עדיין קושיה ג' הנ"ל שהרי הפסוק ושחט מדבר בקרבן עולה, ואיך כתב רש"י שכהנים אוכלים על פי השוחט, נראה לתרץ שהרי מבואר ביומא כ"ו ב' שפשטא דקרא [דושחט את בן הבקר] מיירי בקרבן תמיד שהרי כתוב וערכו עצים על האש אלא מכיון דלתמיד של שחר ילפינן עריכת עצים ממקום אחר מוקמינן לפסוק בתמיד של בין הערביים, והקשו בתו"י ובריטב"א שם שהרי בן בקר כתוב הכא וקרבת תמיד כבש הוא והפרשה גם מיירי בעולת נדבה, ותי' דמ"מ דרשינן נמי לקרבן תמיד ע"ש.

והנה בתוספתא בפ"ד דפסחים מבואר שקרבן שהוקרב קודם לתמיד, פסול הוא, והתוס' ביומא כ"ט א' ביארו שפסול מדרבנן, והריטב"א שם כתב בתירוץ אחד שפסול מדאורייתא וכן משמע לכ' בתוס' במנחות מ"ט א' ע"ש. ואשר על כן שפיר מוכח שע"י שחיטת עולה עד אחד נאמן שהרי הכהנים אוכלים שאר הקרבנות שנשחטו לאחר מכן ולא חוששים שמא התמיד פסול וממילא הקרבנות הוקרבו לפני התמיד, וגם הם פסולים, וממילא מוכח מהפסוק שעד אחד נאמן באיסורין.

אמנם כ"ז עדיין לא סגי, שהרי יש לדחות בקל שרק הפס' וערכו מיירי בתמיד וזה פשוט, ומה שנראה לתרץ ולהוסיף, דהנה מצאנו הרבה דינים שכתובים בפ' עולה כאן וחז"ל הבינו שכן הדין בכל הקרבנות, וסברא פשוטה היה להם בזה, ע"י קידושין לו: והקריבו במני אהרן ולא בנות אהרן וכ"ה בכל הקרבנות, וע"י חולין יג. דילפינן מהפס' הזה שמתעסק בקדשים פסול, וע"י חולין כז. שלמדו ששחיטה מן הצואר מהפס' בעולה, וע"י חולין ל: דילפי' מיניה דהמתין את הראש ל"ח שחיטה. הרי מוכח דאע"פ שכתוב בעולה נוהג בכל הקרבנות.

אלא דעדיין ק"ק שהרי בעולה אין נפק"מ להא דע"א נאמן באיסורין, ולכן יש להוסיף כל משנת"ל דאיכא נפק"מ בעולת תמיד לענין אכילת שאר קרבנות, וכנ"ל.

והנה, דעת התוס' בגיטין ב' ב' דעד אחד נאמן באיסורין ילפינן מדכתיב וספרה לה אלא דהקשו דא"כ יהא נאמן גם באיתחזק ות"י דנדה א"י"ז איתחזק ע"ש.

וקשה, למה רש"י הנ"ל לא הביא ילפותא זו, ונראה לומר ע"פ מה שיש לדקדק בלשון רש"י הנ"ל שכתב וז"ל דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו עכ"ל ותמוה למה האריך רש"י כל כך "משל חבירו" "סומך על בני ביתו" המשך בעמ' 5 >>

מקור הדין

כ' רש"י בגיטין (ב): **שהאמינה תורה** כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב. וע"י כת"ס שהעיר דאמנם מעשים שבכל יום הם אבל לא מציינו שהאמינה תורה בכל אלו. והתוס' שם כ' דהמקור מדכתיב בפר' מצורע (טו, כח) **וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר**, דדרשינן בכתובות (עב). וספרה לה לעצמה.

אך רש"י בחולין (י): כתב מקור אחר, מדכתיב בפר' ראה (יבכא) וזבחת מבקרך ומצאנך, ובפר' ויקרא (א,ה) ושחט את בן הבקר, והכהנים אוכלים על ידו ולא הזיקה אותו התורה להעמיד עדים בדבר. וע"י אגרו"מ (יו"ד ח"א סו) שב' הפס' שהביא רש"י הם מקור לחזקת כשרות ולנאמנות כלפי אחרים. וביבמות פח. מבואר בד' רש"י שהוא **מסברא** שכ' (ד"ה מאמר) "דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם שסומך על בני ביתו". [וע"י בתו"י שם שהק' דמה בכך, ולכן הכריחו דילפי' מוספרה לה כנ"ל]. וכן משמע קצת בלשון רש"י בגיטין.

וע"י רש"י יבמות פז: (ד"ה וכו'), דמשמע שהלימוד ממה שהשוגג מביא חטאת לקרבן, ואם אינו נאמן נחשוש דהוא חולין בעזרה. ונראה בשי' רש"י שהוא סברא הנגזרת מהתורה, דהיינו שכל הפס' הנ"ל מראים על מציאות שא"א שלא תהיה נאמנות. וראיה לזה דרש"י בחולין שם אחרי שהביא הפסוקים דשחיטה, כ' ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת ב"ד וכו', ומשמע דז"ג הכרח דבאיסורין אין דין עדים, וא"כ ל"ל הפס' הנ"ל, אע"כ דהפס' אינו ילפי' אלא מחייב המציאות.

ל' הרמב"ם בפ"א מהל' עדות (ז-ח) לגבי רשע דג"כ נאמן באיסורין אע"פ שהוא פסול לשאר עדות "לפי שאימת האיסורין על הרשעים ואין אימת הממון עליהם". ומשמע דנאמנות באיסורים היא סברא, ועיין.

ובנאמנות ע"א נגד חזקה, ע"י דברי יחזקאל סי' לא (ב) דלמ"ש התוס' (בגיטין) דנדה נחשבת שלא איתחזק איסורא, א"כ א"א ללמוד מוספרה לה. ובמקור הנאמנות בזה יעוי' בבית נאמן להגרי"א חבר (חדר א).

גדר הנאמנות

בגדר מה שהאמינה התורה לע"א יש לחקור אם גם באיסורין צריך עדות אלא שע"א נאמן, או דבאיסורין א"צ עדות כלל וסגי בנאמנות.

וכצד הב' משמע בט"ז (יו"ד צח סק"ב) שכ' דהא דע"א נאמן באיסורין הוא דלא בעינן עדות גמורה, אלא סגי דיש לנו הוכחה.

וכ"מ ברמב"ם פ"ה מהל' עדות ה"ב שכ' שבשני מקומות האמינה תורה ע"א, בסוטה ובעלה ערופה. ולא הזכיר ע"א שנאמן באיסורים, [ע"י תשב"ץ ח"א סי' פד שהק' כן על הרמב"ם], אלא משמע שנאמנותו אינה כדן עדות.

וכ"כ להדיא החוות דעת (יו"ד צח, א) דבאיסורין שע"א נאמן "לא קרי רחמנא בשם עד כלל ולא מטעם עדות הוא, דהא א"צ שם הגדה בב"ד כלל". וכ"כ הנוב"י (תנינא ח"מ ד) דאינו מתורת עדות אלא נאמנות, וראייתו ממה שאשה וקרוב ובעל דבר נאמנים.

אך בקוב"ש ב"ב קכז: נקט דלפי הצד שע"א באיסורין הרי הוא כשנים, יש על הגדתו דין עדות, ע"ש. וע"י לק' בענין עדות שקר באיסורין דתליא בכ"ז.

ע"י ברמב"ם פ"א ה"ז דאף הפסולים לעדות נאמנים באיסורים. ודעת הרי"א ז' (שה"ג כתובות י. מד"ה) דאף **עבד ושפחה** וקטן נאמנים אבל הרמ"א (קכז ס"ג) פסק דקטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין, ע"ש ובש"ך. וע"י שד"ח ח"ה (עמ' קיא).

ע"י ש"ש ש"ו פט"ו דנאמנות ע"א רק לגבי עצם האיסור, אבל אם נולד מזה פסול באדם אינו נאמן ובעי שנים.

עדות שקר באיסורין

נח' הקצוה"ח והנתי"מ אם בע"א הנאמן באיסורין שייך דין הזמה, שהנתי"מ (סי' לח סק"ב) כ' דרק בדבר שצריך עדות בב"ד שייך כאשר זמם. וכ"ד החו"ד (צט, א). ולכאור' תליא בהנ"ל, דס"ל שעדות ע"א באיסורין אינה כעדות אלא היא רק נאמנות.

וכן נקט המנ"ח (לז, ה) אך מטעם אחר, דכיון שהזמה תלויה בגמר דין, לא שייך לגבי איסור והיתר שאינו גמר דין אלא הוראת חכם.

אבל במשובב נתיבות שם פליג וס"ל דגם בעד אחד באיסורין שייך הגדה בב"ד, ולכן אם העיד בב"ד יש בו דין הזמה.

וכשהעיד **שקר** באיסורין, כ' המנ"ח (שם ג) דבעצם הלאו דלא תענה אין חילוק בין שני עדים לע"א בשבועה ובאיסורין, דבכל מקום שמועילה עדותו והעיד שקר בודאי עובר גם בלאו זה. (ובאג"ג גבי פלוג' הקצוה"ח והנתי"מ, מ' כ' דאם אין דין הזמה ה"ה דאין לוקין). וע"י אפיסקי ים ח"א סי' כג.

וע"י שערי חיים גיטין סי' ו' (א,ד בהגהה) שהוכיח דלא כהמנ"ח מתוס' בגיטין י. ומחולין ד. וסברתו משום דבנאמנות גרידא לא נאמר לא תענה.

בגמ' גיטין דף ב' ע"ב שואלת הגמ' וליבעי תרי מידי דהוי אכל עדויות שבתורה עונה הגמ' עד אחד נאמן באיסורים ומבאר רש"י שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב ובחולין דף י' ע"ב כתב רש"י יותר דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקר ומצאנך ושחט את בן הבקר ואכלי כהנים על ידם ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת בית דין ולערייות דגמרינן דבר דבר מממון ע"כ כאן כבר רואים שרש"י הביא פס' ושחט את בן הבקר ללמדינו שיש לזה סמך מן הפס' שאדם ששוחט אין צריך להעמיד עדים על השחיטה אבל כנראה שרק אם הוא אומר לנו לאכול אנו סומכים על דבריו שכנראה היתה שחיטה כדן כי כל הענין של העמדת עדים זה כאשר יש צורך בבירורים צריך נאמנות של שני עדים ובעריות זה בגלל הג"ש אך אין זה שולל שעד אחד אין לו נאמנות ולכן לגבי איסורים עד אחד נאמן ובתוס' בגיטין הקשה על רש"י למה הביא ראיה מתרומה ושחיטה שהרי שם נאמן אפילו במקום אתחזק איסורא משום שבידו לתקן ויש להבין מה הוא ענין בידו לתקן וכנראה שהוא משום דע"י דהוי בידו לשנות את המצב אין על מצב זה שם אתחזק א"כ אין זה נקרא שהעד משנה מצב כי המצב לא היה צריך להמשיך וכן משמע מזה שכתבו שאע"פ שאין כעת בידו לתקנו אבל היה בידו גם מספיק נראה שאין זה מדין בעלים או מיגו ועוד הוסיפו תוס' לומר שאפילו אשה בעדות שחיטה אפילו שאינה יודעת הלכות שחיטה הרי בידה ללמוד או לשכור שוחט א"כ רואים שכל המהלך הוא ענין של ערעור האתחזק כי רק עדות על שינוי מצב זה נחשב "יקום דבר" לכן אומרים תוס' שאין כאן חיזוק לתירוץ כי עד אחד נאמן באיסורים כי העד בשחיטה ובתרומה מעיד על דבר שבידו לשנותו אבל מצב של אשת איש בענין הגט אין בידו לשנות א"כ מנלן שעד אחד נאמן ולכן הביא את ראייתו מגיד הנשה ומדובר שהוא מעיד שחתיכה זו אינה של גיד הנשה והוי כמו חתיכה ספק חלב ספק שומן שלא אתחזק איסורא ואע"פ שהוא מעיד על כך כי הוא זה שניקר אבל כיון שאומר חתיכה זו אינה של חלב הוי עדות של אדם אחד כשאין בידו ומהנין גם בגט השליח הוא עד על דבר שאין בידו ועל כך שואלים תוס' מאיזה פסו' לומדים את הדין של עד אחד נאמן באיסורים ותרצו מנידה שכתוב שם וספרה לה = לעצמה ועל כך שואלים תוס' שא"כ שלומדים מנידה אז צריך להיות הדין שאפילו באתחזק יהיה נאמן עד אחד כי בנידה זה אתחזק איסורא ותרצו ויש לומר דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה וכשעברו שבעה ימים טהורה מימלא ולא אתחזק איסורא וגם בידה לטבול והביאור שאישה שהיתה נידה ואומרת שהיא טהורה למעשה אומרת שני דברים א.הפסקתי לראות וזה אין בידו ב. טבלתי ואני טהורה וזה כן בידה ועל כך נתנה לה התורה נאמנות וספרה לה = לעצמה מבאר המהרש"א שלגבי הנאמנות שהיא הפסיקה לראות היא נאמנת אע"פ שאין זה בידה להפסיק את הראיה אבל אין כאן אתחזק כי אינה בחזקת שתהא רואה כל שעה ולכן על האמירה הפסקתי לראות אין זה אמירה נגד אתחזק ובקשר לאמירה טבלתי וטהורה אני הרי זה בידה ואע"פ שתוס' אמרו שאין להביא משחיטה וטבל בגלל שזה בידה אבל לפי תוס' הראיה מנידה על הנאמנות לומר הפסקתי לראות כי לולי אמירה זו אין שום ערך לטבלתי כי טבילה ללא הפסקת הדמים לאו כלום הוא א"כ יוצא למסקנא שלרש"י הלימוד חייב להיות מחלב וגיד ושם זה רק סברא שלא מצינו שהצריכה התורה העמדת עדים אבל לתוס' הוי הלימוד מנידה בחלק של האמירה הפסקתי לראות ועל סמך נאמנות זו אנו מאמינים שטבלה וטהורה.

בשב שמעתתא הקשה איך נאמנת האשה לומר נטמאתי הרי היא מעידה נגד חזקת היתר כי היא היתה טהורה עד עכשיו ויש שתרצו שחזקת היתר הוי רק שלילה ואין זה חזקה אך איני מבין מדוע לא מתרצים פשוט כי האשה אומרת טמאה אני כי היא הרגישה הרי זה יותר מעדות והיא ודאי שצריכה לנהוג באיסור גמור ולא מספק א"כ מובן מדוע הבעל אסור כי הוא לא יכול לגרום לפני עוור ואין צורך להשתמש בסברה של שוויה אנפשי כי יתכן שעל כזה דבר יכולה להשאל או כמו כאלה שאומרים שיכולה לתת אמתלא אבל לפי סברא זו היא טמאה כי לדבריה היא ראתה והרגישה. ויותר יש להבין למה לא נאמר את הסברא של תוס' כי אין מצב שתהיה טהורה לעולם אין זה נגד אתחזק כמו שביארנו למעלה לכן היא צריכה להיות נאמנת גם על הבעל.

א. כתב הטור (יו"ד ריש סי' קכ"ז) בזה"ל האומר לחבירו נתנסך יינך אם הוא בידו כגון שנתנו בידו לשמרו נאמן עכ"ל הטור, ובשו"ע (שם) העתיק האומר לחבירו נתנסך יינך אם הוא בידו נאמן עכ"ל השו"ע, ויש לדקדק על מה שהשו"ע השמיט לשון הטור "כגון שנתנו בידו לשמרו". ומבאר הש"ך (שם סק"א): דלשון הטור "כגון שנתנו בידו לשמרו" ורצונו לומר דלא תימא דבידו היינו בידו לנסכו אלא דהיינו שנתנו בידו לשמורו והוי כבעליו ולא מטעם מיגו וכן פי' הרא"ש פ' הנזקין בחילוק י"א והמרדכי ר"פ האשה רבה אבל הב"י לא הביא דברי הרא"ש ומרדכי אלו ואדרבה הביא בסתם דברי רש"י ור"ת והרשב"א (א. ה. זה צ"ב דהב"י לא הביא מהרשב"א) שפירשו כל שבידו לטמא ואולי לזה השמיט כאן לשון הטור וכן בעט"ז פ"י הטעם משום שישנו בידו לאסרו וכן הוכיח הרשב"א בחידושו פרק הנזקין ריש דף ע"ט (א. ה. בהוצאת צורה"ד הגירסא) בראיות וכן משמע בתו בקדושין פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) דמהימן משום מגו עכ"ל הש"ך.

והנה ביאור המיגו ראיתי מפרשים שמכיון שיש לו עדיין אפשרות לנסך אין לו סיבה לשקר ולומר שעשה זאת [כדי להפסיד לבעלים] אם אינו כנון, שהרי יכול עכשיו לנסכם אם ירצה ועל כן הרי הוא נאמן מכח מיגו.

וז"ל הרא"ש (גיטין פרק הנזקין סיק י"ג): כל דבר שהוא בידו של אדם אפי' איתחזק היתירא נאמן עד אחד לטמא ולאסור ואפי' מכחישו או אמר איני יודע כדתינא הכא היה עושה עמו בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו נאמן ומפרש אביי טעמא הואיל וברשותו הן הרי הן כשלו ונאמן עליהן ולא מטעמא דאי בעי מטמא להו דאי טמאניהו בעי שלומי ועוד דמשמע גבי ס"ת דאי ס"ת ביד לבלר נאמן לומר לא כתבתי אזכרות לשמן אע"פ שכבר נכתבו. ועוד אמרינן בפרק האשה רבה (דף פח.) אין סבר תורם משלו על שלו חבירו א"צ דעת נאמן (כך מגייהם בשם הגר"ם) משום דבידו לתקנו ואטו שופטני עסקינן שיתורם מטבלו על של חבירו אלא כיון שבידו לתקנו הוי כבעליו ואפילו תרם משל חבירו. עכ"ל הרא"ש. וכן הוא לשון המרדכי (יבמות ריש פרק י' חילוק י"א). וראיתי מבארים שלפי פירוש זה הוא נאמן אפילו עתה אינו יכול לנסך, כגון שבעל היין נמצא עמו ויכול למונעו מלנסך, שמכיון שעל כל פנים היין בידו הרי הוא נחשב כבעליהם והוא נאמן להעיד עליהם.

ב. הב"י (שם יו"ד קכ"ז) מביא: וכתב הרא"ש (גיטין פרק הנזקין סי' ח') הקשה רבינו תם דבפרק האומר בקידושין פליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד והלה שותק ומוכח התם דתרווייהו מודו האומר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן וכן אמר ליה עד אחד אכלת חלב אף על גב דאינו בידו נאמן - [א.ה. והנה לכאור' לרבא ל"ק דהרי רבא סובר שא"צ בידו] ומדרבא נמי קשה דאף על גב דמהימן ליה הכא כשאינו בידו היינו משום שהיה נחלה בידו אבל היכא שלא היה בידו מעולם לא. ואומר רבינו תם דהכא מייירי במכחישו או אומר אינו יודע אבל התם מייירי בשותק דכהודאה דמיא וכן מוכח בפרק האשה רבה (יבמות פז:).

ג. בגמ' גיטין נ"ד ב' ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה ספר תורה שכתבתי לפלוני אזכרות שלו לא כתבתים לשמן אמר ליה ספר תורה ביד מי אמר ליה ביד לוקח אמר ליה נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ספר תורה [פרש"י הואיל ואין בידך]. אמר ליה רבי ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דכולי ספר תורה מי הפסיד אמר ליה אין שכל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום. וכו'. ההוא דאתא לקמיה דר' אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שלו [פרש"י קלפים] לא עיבדתים לשמן א"ל ספר תורה ביד מי אמר ליה לוקח אמר לו מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ספר תורה ומאי שנא מדרבי אמי [פרש"י דאמר ליה אין אתה נאמן להפסיד ספר תורה] התם איכא למימר טעי בדך ירמיה [פרש"י דמשקר ונתכוין להקניט וסבור שלא יפסיד אלא שכר אזכרות כר' ירמיה אבל הכא גבי קלפים דיודע הוא שיפסיד כל שכרו ואתי ואמר אימר קושטא קאמר] הכא כיון דקא מפסיד כוליה אגריה ואתא ואמר אימור קושטא קאמר.

וכתב הב"י (שם) ומשמע מפשט דהני עובדא דאתו כאביי מדבעו ספר תורה ביד מי כבר כתב הרא"ש (גיטין פ"ה סי' י"ג) דשפיר אתו כרבא דבעובדא קמא איכא למימר שמתחלה שאל לו אם ספר תורה בידו וכשאמר לו שאינו בידו עדיין היה לו לשאול אם אמר לו בפעם ראשונה כשמצאו אלא שהבין מתוך דבריו כשאמר לו ספר תורה ביד לוקח שהוא בעצמו החזירו לו ולא אמר לו כלום הילכך אמר לו דשוב אינו נאמן ובעובדא תנינא כתב מה ששאל לו ספר תורה ביד מי כדי לברר הדבר שאל לו שאם לא שאלו ספר תורה ביד מי והיה אומר לו נאמן אתה לפסול ספר תורה היינו טועים לומר דספר תורה ביד הבלבל היתה ולכך האמינו ולברר הדבר שאל לו והשיב לו ביד לוקח הוא והחזרתיו לידו אומר לו אפילו הכי אתה נאמן במגו לפסול ספר תורה. עכ"ל הב"י.

הרב אליעזר דונט

בגמרא ביבמות פח ע"א מבואר דעד אחד נאמן באיסורים, ובתוס' שם כתבו דילפינן לה מנדה דכתיב וספרה לה, וכ"כ בריש גיטין ובכ"ד.

וקשה דבנדה נז ע"א איתא ומייתי לה בחולין ד. דכותים אינם נאמנים באיסורים אפילו באיסורים דקפדי עליהו משום דחשידי על לפני עור, ומבואר דנאמנות ע"א באיסורים מבוססת על זה שאינו חשוד לעבור על לפני עור ולהכשיל את חבריו. [ועיין בקוב"ש בחולין שם שהק' ע"ז דא"כ אמאי נאמן לאסור, וי"ל דבזה עובר על לפני עור דעצה שאינה הוגנת]. ולפי"ז יש להקשות דבכל גווני דשרי משום לפני עור, כגון בדאיכא למיתלי, לא יהא עד אחד נאמן כיון שאינו עובר בלפני עור בהכשלתו. וצ"ע.

וצ"ל בזה, דבאמת הנאמנות אינה משום דלא חשוד אלפני עור, ורק דכותים דלא קפדי אלפ"ע נמצא שרגילים בהכשלה, וממילא לית להו את יסוד הנאמנות שיש לכל אדם בחזקת שלא יכשיל את חבריו באיסור, גם בלא שעובר בלפ"ע, כיון שאצלם אין זה נחשב לחוסר יושר להכשיל את חבריו בעבירה, ושוב אין לו את יסוד הנאמנות של כל עד אחד.

בענין האיסור דע"א יוחזק

« המשך מעמ' 1 »

אמתלא ואף דנאמנות מתורת עד אחד כמוש"כ התוס' ריש גיטין [ב: דעיקר הנאמנות לע"א באיסורין נפקא מנדה והרי דבע"א באיסורין מהני אמתלא, וא"כ היאך כתב הרמב"ם [פ"ז סנהדרין ה"ה] דבע"א המחזיק את האיסור לוקין והרי אין זה דבר ברור מדמהני אמתלא, יעו"ש. ונראה דהרמב"ם פליג על הר"ן וס"ל דזה גופא נתחדש בהדין דמלקין ושורפין על החזקות דמלקין ושורפין על חזקת ספק אף ללא רא"י ברורה, ואף בע"א דנתחזק האיסור לוקין אף דאין זה דבר ברור וככל המבואר בעזה"י.

המקור להא דע"א נאמן

« המשך מעמ' 3 »

מה לי חבריו מה לי בני ביתו, אלא נראה דבעינן ב' ילפותות גם לחבירו וגם לבני ביתו [די"ל דדווקא על בני ביתו יש לסמוך דלא יאכילוהו איסור וי"ל איפכא דבני ביתו יראים ממנו ושמא יכשילוהו מפחד וא"א ללמוד זה מזה] ואשר על כן לא סגי בילפותא דספרה לה, דהתם י"ל דלא תכשיל לבעלה וכנ"ל, ולכן הביא רש"י וזבחת, ושחט את בן הבקר, דהתם מיירי לחבירו.

ג

ולפי המבואר בסעיף א' יש ליישב קושיית התוס' המובא בסעיף ב', שהרי נתבאר דלא ילפינן מן הפסוק אלא היכא דמסייע לו הסברא דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל אצל חבריו וכו', ואשר על כן יש לומר דבאיתחזק איסורא ליכא סברא הנ"ל דאדרבה אדם יאכל אצל חבריו כשלא נתחזק האיסור, ובמקום דאיתחזק יפוש ולכן אפשר דלרש"י לא ילפינן מנדה כלל ולכן רש"י לא הביא פסוק זה, ומה שבנדה גופא נאמנות, יש לומר דשאני נדה דא"א לאדם אם לא יסמוך על אשתו אפי' באיתחזק והיינו דהסברא מסייע בזה וכנ"ל, ונראה דזהו למעשה דברי הרמב"ן בגיטין שם שחולק על התוס' וס"ל דאין ללמוד מנדה וכתב בטעם משום שאי אפשר לה להביא עדים על שהרתה ואין למדים אפשר משאי אפשר.

ד

ונראה להוכיח הנ"ל, דהיינו דרש"י והרמב"ן יסוד סברתם אחד, דהנה קשה מאוד מנין שהאשה נאמנת לומר שטבלה, דהלא בתורה כתוב "וספרה לה" ובזה שייך סברת הרמב"ן, אבל לגבי הטבילה הרי יכולה להביא עדים וכבר הקשה כן הבית מאיר בגיטין שם ע"ש אמנם לפי הנ"ל מבואר שפיר דיסוד ההיתר בנוי גם על הסברא דאין לך אדם סומך על בני ביתו ובנדה הוא דבר שבינו לבניה ולכן אין לחלק בין ספירה לטבילה ואשה נאמנת בזה לבעלה.

לגליון פסח

במש"כ הרב ז. ש. בביאור ענין מכת חושך בקריעת ים סוף, יעויין ביהושע (כד-ו-ז) בפס' ונתבאו ה'ימה וי'רדפו מ'צרים א'חרי א'בותי'כם כ'ר'ב ופ'רשים ים סוף. ויצעקו אל ה' וי'שם מ'אפל ב'יני'כם ו'בין המ'צרים, וכ' שם המצודות שהטעם שהיה חושך, שאם היו רואים המצרים שישראל נכנסו לתוך הים, לא היו נכנסים אחריהם לתוך הים, ורק משום שהיתה דרכם באפילה הלכו כדרכם ולא ידעו שנכנסים לתחום הים.

אמנם הרמב"ן כ' בפס' ויט משה את ידו שהמצרים ידעו שהים נבקע, וה' חיזק את ליבם שירדפום וישגוים בים, וכ"כ עוד בפס' אמר אויב ארדוף אשיג, וזה שלא כדברי המצודות.

הרב אלקנה גלעזר

לגליון קפ"ב

באיבעיא שנסתפק הרב אורי שחר אי מאי דאמרינן בפסחים קטז. מתחיל בגנות ומסיים בשבח הוא שאין מקום להזכיר העבדות אחרי השבח, וכ' דמשמע מהריטב"א בהגש"פ שאין לחזור ולהזכיר גנות אחר שהתחיל בשבח, דכ' דפסקינן כרב וכשמואל ומתחילים עבדים היינו ואח"כ מתחילה עובדי ע"ז.

ואינו מוכרח, דהא הריטב"א לא כתב אלא ליישב מנהגו שמזכירים עבדים היינו תחילה, ולכך כ' דאין רב חולק על שמואל אלא אומר שצ"ל מתחילה, ועבדים היינו יכול לומר אם ירצה וכן הוא להיפך רב לשמואל. וא"כ אין דבריו אמורים כלפי דאין להמשיך בגנות. ובעצם הענין, הרוואה יראה שמזכירים בהגדה גנות גם אחרי השבח, במרוז זה שאנו אוכלים על שום שמרו המצרים את חיי אבותינו.

אהרן אוריאל אלפייה

לגליון פורים

א) במש"כ הר"ר שלמה זלמן כהן שליט"א דנראה דרבינו המג"א אזיל לשיטתיה בד' דוכתי, דמצוות דעיקרם ענין של זכירה, אזי סגי דזוכר מקצת הענין בכללותו וברמזיו, הכא לענין זכירת מעשה עמלק באבה רבה, וכן בסי' תרפ"ה דס"ל דיוצא יד"ח זכירת עמלק בקריאה דויבא עמלק בפורים. וכן בסי' ס"ז דיוצאים זכירת יציאת מצרים ענין של קריעת ים סוף. וכן בסי' רע"א דס"ל דיוצא יד"ח קידוש בתפי' שמו"ע, עכתו"ד.

הנה בעיקרא דמילתא כבר הקדימו למג"א ביסוד זו, הר"ש משאנץ על התו"כ בתחילת פ' בחוקות, דיוצאים יד' זכור את יום השבת לקדשו" ע"י שינון של ה' שבת, וכן זכור את אשר עשה לך עמלק" ע"י שינון ה' מגילה, וכן בשאר זכירות, יעו"ש, וכע"ז כ' הראב"ד שם. הרי לן דס"ל דאפי' ע"י לימוד הלכות מגילה וכיו"ב מקיימים את המצוה, וזה חי' עוד יותר גדול.

מיהו כבר העיר בזה הגאון ר' אשר וייס שליט"א (בהגש"פ מנחת אשר) דבוודאי זה לא מסתבר שמקיים מצות זכור בשינון הלכות פורים בלבד, אלא הכוונה דגם בזה נכלל מצות זכור, אבל מי שעשה רק זה, וודאי שלא קיים את המצוה כראוי. וכן כ' שם בנוגע ללימוד ה' הפסח לביל הסדר - דכ' בתוספתא דמקיים בזה מצות סיפור יצי"מ - דבוודאי מי שרק עסק בהלכות הפסח ולא סיפר כלל, בוודאי שלא יצא, אלא כוונת הדברים שגם זה נכלל "בכול המרבה לספר וכו'", יעו"ש.

ומעתה, העירוני דה"נ במי שאמר "וקרבנתו לשמך הגדול" בתפי' אה"ר בוודאי שלא יצא מצות הזכירה כדבעי, אלא שזה נכלל במצוה וכנ"ל, משא"כ שאר הראיות לכאן נצבות וגם קיימות, מדנתקיים על ידם עיקר הזכירה, ולא רק ע"י רמזה בעלמא!

ב) במש"כ הר"ר יצחק ליסציץ שליט"א בדברי הש"ס במגילה (י"ג): "דמפקי לכולא שתא בשבת היום פסח היום" (ואנו אסורים במלאכה, רש"י). ונתחבט שם למה נקט הגמ' פסח טפי מסוכות, וביאר בכמה אנפי. ולענ"ד אמיינא דטענת המן לא היה על אותם ימים גרידא, אלא בעיקר על ההכנות המרובות, וזהו מה שאמר דמפקי לכולי שתא בתירוצים אלו. ומה דנקט פסח הוא משום שהכנותיה מרובות באופן מיוחד וכמו שהאריך הב"י (בסי' תכ"ט) - בנוגע לשאולין ודורשין ל' יום קודם פסח - "כדי שיהיה להם שהות רב להתעסק בטחינת החיטים ואפיית מצה והגעלת כלים וביעור חמץ", עיי"ש.

ושו"מ שכע"ז - כ' הבן יהודע בחידושי. איברא דלשון רש"י שכי' ואנו אסורים במלאכה לא משמע דקאי על ההכנות הקודמות לחג, ובאמת בתרגום שני מבואר בהדיא דקאי על איסור מלאכה עיי"ש, וא"כ הדרה הקושיא לדוכתיה למה נקט דווקא פסח. וחוף ממה שתי הרב הנ"ל, י"ל עפ"י פשוטו שפסח הוא תמיד הראשון של כל המועדים המוזכרים בתורה - הן בפ' אמור הן בפ' פנחס והן בפ' ראה - וגם בלישנא בישא דהמן גופיה המוזכר בתרגום שני, - שאינם עובדים במועדים, - התחיל סידרת המועדים מפסח, - ולכן נקט הגמ' בקצרה "פסח היום". ועוד יש להוסיף בזה שכבר אמר מרן הקה"י זי"ע שהגימטריא של "ואת דתי המלך אינם עושים" - שעל מילים אלו דרשוהו חז"ל - הוא שוה ל"דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י". ולפי"ז י"ל דלהכי נקט דווקא פסח, ולא שאר הרגלים.

הרב שלום רוברג

אודות מאי דהקשה הרש"ז כהן בגליון הקודם (קפו) בהא דהשריש לן הפמ"ג בג' דוכתי (בסי' תמד בראשו, ובסי' תעא בסופו, וכן מתבאר בסי' שח סק"י) דמצות מצוה אסור לטלטלן בער"פ שחל בשבת, דכיון דבער"פ אסור לאכול מצות, אזי הוה מוקצה. דבשלמא שאר מצות יכול ליתנן לקטנים או לעכו"ם, אבל מצות אשר לו יעדה למצות מצוה, אינו רוצה ליתנן, דחס עליהם שיהיו לו לליל הסדר.

וקשיא, דלכאורה לפי"ז היאך שרי לאכול את המצות מצוה הללו בליל הסדר, דהא לשיטת הפמ"ג דבער"פ שחל בשבת, המצות הללו הוו מוקצה כל השבת, וא"כ בבין השמשות דליל הסדר, נמי הוו מוקצה, משום דהוא אכתי ספק שבת, וממילא מיגו דאיתקצאי לביהש"מ איתקצאי לכולי יומא. ובשלמא להראשונים דסברי דלא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר נחא, אלא להראשונים דסברי דאמרינן מוקצה מחמת יום שעבר, מאי איכא למימר.

א. הרב יהודה מרדכי ליבוביץ תירץ, דהרי אף דהמצות הוו מוקצה, מ"מ לא הוי מוקצה בחפצא, אלא איסור על הגברא שלא יאכל מצות בער"פ, וא"כ אפשר דמיגו דאיתקצאי אמרינן דוקא כאשר בחפצא זה לא ראוי, אבל אם בחפצא זה ראוי לאכילה, ורק על הגברא איכא איסור, הא לא חשיב מוקצה. והכי כתב בריטב"א בשבת מג. גבי טבל שתיקנו בשבת דאין בו איסור מוקצה וכו' דכתב וז"ל, וי"ל דשאני טבל שאין איסור מחמת שבת וגם אינו מחוסר שום מלאכה לתקון גופו כי הוא בעצמו ראוי לאכילה ואין איסורו אלא מפני שם טבל ואף בחול היה אסור, אלא שהשבת גורם שלא לתקנו לפי שאסור לעשר בשבת ואריא הוא דרביע עלה, ולפיכך אין אומרים בו מיגו דאיתקצאי וכו' כמו במוקצה מחמת איסור בעלמא שהשבת הביא האיסור, עכ"ל. וכ"כ האו"ש (חי' רמ"ש סוף ח"ב תשו" נ"ב אות י"ג) דתבואת חדש שהותרה ביום ט"ז אין בו משום מוקצה, דחדש שהוא איסור התלוי בזמן אינו חפצא דאיסורא אלא איסור גברא ואילו מוקצה אינו נוהג במאכל האסור רק כשהוא חפצא דאיסורא, שהאיסור הוא בגוף הדבר ולא כשהמניעה היא מצד הגברא ע"ש. אך אכתי קשיא להראשונים דפליגי על הריטב"א. וגם דבירושלמי בריש ביצה חזינן דבמוקצה מסתכלים על הגברא ולא על החפצא, יעווי"ש לענין גרוגרות וצימוקים, וכדביאר זאת האור שמח בפ"א מיו"ט הי"ט. וע"ע באו"ש פ"ו מחמץ ה"ז, ובפי"ו ממאכ"א הכ"ז.

ב. ועוד תירץ הרי"ם ליבוביץ, דהנה כתב האו"ש בפכ"ה מהל' שבת ה"ט דאוכל לא הוי מוקצה דכל אשר לו יתן האדם בעד נפשו יעווי"ש, ומעתה איכא למימר דכל מאי דכתב הפמ"ג דהמצות הוו מוקצה, היינו משום האיסור לאכול מצות בער"פ, וא"כ אף דבעלמא אוכלין לא הוו מוקצה מ"מ כשכריך בהו איסורא איכא מוקצה, וממילא י"ל דדוקא בער"פ הוי מוקצה, אבל בליל פסח דאיכא מצות אכילת מצה, הדר דינא דאין מוקצה באוכלין.

ג. והרב יצחק מאיר שוורץ תירץ, דבשער המלך בפ"א מיו"ט הכ"ד חידש דכל מאי דחוששים למיגו דאיתקצאי זהו רק באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן, וכ"כ בשו"ת שו"מ תנינא ח"ב ס"ט בדעת רש"י בביצה לא ע"ב ד"ה נוטל, וכבר מבואר הכי במאירי בביצה ד ע"א, וא"כ מיושב שפיר דהאיסור לאכול מצה בער"פ הוא מדרבנן. אולם כתב דאכתי קשיא להתוס' בביצה שם דמבואר דאף באיסורא דרבנן איכא מיגו דאיתקצאי. וכן קשיא להראשונים דהאיסור לאכול מצה בער"פ הוא איסורא דאורייתא. וכן עיין במערכה דהרעק"א בביצה כד. דכתב דמאי דבאיסור דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי, היינו דוקא כאשר האיסור אינו בגוף הדבר כגון בית מלא פירות או טבל שאפשר לתקנו ולהתירו באכילה, אבל אי בביהש"מ היה על המאכל איסור דרבנן שאין אפשרות להתירו ואח"כ ירד האיסור מודה רש"י דאמרינן מיגו דאיתקצאי.

ד. והרב פנחס גולדשטיין תירץ, שהרי יכול לקבל תוספת יו"ט מבעוד יום, ואין זה סותר לשבת, ואז יאכל המצות, וא"כ כבר בבין השמשות זה לא מוקצה. ואע"ג דבפסח יש דין שיהיה ודאי לילה וכתוס' בריש ער"פ, מ"מ בעקרון זה כבר זמן המצוה ואם הוא יהיה אנוס ואין לו אפשרות לאכול מצות

אלא מזמן תוספת, ברור שיאכל אז, ולא הוי כאוכל מצה בסוכות. ואלא דציין דעי' בישועות יעקב סי' רסב שנסתפק אי יש מוקצה בזמן תוספת שבת, ובשו"ת ארץ צבי ח"ב ביצה אות כז הביא ראה משבת לה: דיש מוקצה, וכן דעת הפמ"ג בסי' רעט.

ה. והרב שמואל ליפשיץ תירץ, דבריטב"א בסוכה מו: מבואר דכל מאי דסברי דחיישינן למוקצה מחמת יום שעבר, ה"מ בדבר שזה דאורייתא, אבל במילי דרבנן לא חיישי, ולכך אתרוג בששת ימי הסוכות דהוי דרבנן אז אינו מוקצה בשמיני עצרת, כיון דאף בביהש"מ זה היה מדרבנן, וא"כ מיושב דכיון דהאיסור לאכול מצה בער"פ זהו מדרבנן אז אין מוקצה מחמת יום שעבר. אולם כתב דאכתי קשי' להראשונים דפליגי וסברי דאף באיסורין מדרבנן איכא מוקצה מחמת יום שעבר. וגם אכתי קשיא להראשונים דהאיסור לאכול מצה בער"פ הוי דאורייתא.

ו. והרב שלמה מושקוביץ תירץ, שהרי בכל מוקצה יש איסור טלטול ויש איסור אכילה והשתמשות, וא"כ אף להפמ"ג דהמצות מוקצה מ"מ ליכא איסור טלטול אלא איסור אכילה והשתמשות, ואיכא למימר דכל המיגו דאיתקצאי זהו דוקא אם אסור בטלטול ובאכילה אבל כשרק אסור באכילה ליכא מיגו דאיתקצאי.

ז. והרב משה קסלר תירץ, דלכאורה קשיא היאך אפשר לשחוט ביו"ט שלאחר השבת הא בשבת היה אסור ומיגו דאיתקצאי, ותירץ בתמים דעים, הובא ביד מלאכי כלל הדינים שעז בשם הבני ציון סי' טו, שדבר שמשום היו"ט זה לא אסור אין מוקצה מחמת יום שעבר, וא"כ אף הכא כיון דמשום היו"ט אין איסור באכילת המצות אז אין מוקצה מחמת יום שעבר.

ח. והרב שלמה מונק תירץ, דהעשה דאורייתא של מצות מצה דוחה את האיסור מוקצה, וכעשה דוחה ל"ת, אולם דחה זאת דלפי"ז יהיה מותר לאכול מהמצה רק בשיעור המצומצם שבביל החיוב דאורייתא, וגם אטו יהיה אסור לטלטל המצות ורק יאכלם במקומם. ותו, דאכילת מוקצה י"א דהוא איסור דאורייתא. [יעוין בזה בהרחבה בקהלת יעקב להנה"מ סי' תצ"ח וסי' תק"ט, ובשו"ת חת"ס סי' ע"ט, ובהקדמתו למהדו"ת ביצה (ובביצה יב ע"א), ובהעמק שאלה שאילתא מז, ובזכרון שמואל סי' כד]. והרב שלו' רוברג הוסיף בזה דלכאורה זה נסתר מיבמות צ: בהא דכבשי עצרת דמבואר ברש"י שם, שמי שהקריב כבשי עצרת שלא לשמן שבת מדרבנן אסור לזרוק, ואע"פ שדוחה ג' עשין, זריקת הדם, והקטרת אימוריהן, ואכילתה, שוא"ת שאני, ומוכח א"כ דבשוא"ת לא אמרינן עדל"ת דרבנן.

ט. והרב אי"ש מיטלמן תירץ, דהרי כל מה שהמצות הוו מוקצה משום שאסור לאכול בער"פ כדי שיאכל בליל הסדר לתאבון, וא"כ לא יכול להיות שבלייל הסדר גופא זה יהיה מוקצה, וחשיב כאילו עושה הכנה ותנאי שבלייל הסדר הוא יוכל לאוכלו. אלא דכתב דאכתי בהרבה סוגי מוקצה זה כך, שהרבה פעמים באמצע השבת זה כבר ראוי אבל סו"ס כיון דביהש"מ זה היה מוקצה אז נשאר מוקצה לכל השבת, ובפרט שהמצות הוו מוקצה מחמת איסור, דהרי לא בגלל שהוא מקצהו זה ניהיה אסור אלא בגלל שבהלכה אסור לאכול המצה בער"פ, וא"כ זה לא תלוי בדעתו מה שחשב.

י. והרב שלו' רוברג תירץ, דלא מסתברא לומר שרבנן הפקיעו את המ"ע של מצה בכה"ג, דהרי בהרבה מקרים לא הוה ליה לאינשי אלא שלושה מצות מצוה בלבד, והרבה יותר מסתברא לומר שרבנן לא גזרו את המיגו דאיתקצאי בכה"ג. מיהו אכתי כתב דיש לדון בזה שהרי כתב המג"א בסי' תקפח סק"ב והט"ז שם בסק"ה דהטעם שחז"ל גזרו איסור לתקוע בשבת משום שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר, ולא סגי להו בהאיסור הרגיל של שמא יתקן כלי שיר, היינו משום דאיסור זה שייך נמי ביו"ט, וזה לא יתכן שרבנן יפקיעו המצוה לגמרי, משא"כ בגזירת שמא יעבירו שאינו אלא בשבת. הרי מוכח מזה שלא איכפת להו לחכמים במה שמפקיעין את המצוה לפרקים ובלבד שלא יפקיעוהו לגמרי, וה"נ משום פרקים אתינן עליה. אבל שוב נתיישבתי בס"ד שיש לחלק בין הדבקים, דע"כ לא מצינו שחז"ל גזרו אלא באופן שמחמת המצוה יבואו לחלל את השבת, דאז אמרינן שב ואל תעשה את המצוה, אבל בנידו"ד שאין המצוה

סיבה לבוא לידי מלאכה, אלא שאיסור מוקצה בעלמא רובץ עליה, בוודאי מסתבר לומר כמוש"כ מעיקרא דבכה"ג לא העמידו דבריהם להפקיע את המ"ע של מצה ואפי' בהפקעה זמנית. וכל מאי דמבואר ביבמות צ: שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בשוא"ת איירי נמי באופן שאינו עוקר את המצוה לגמרי אלא בהפקעה זמנית וכגון שופר בשבת, וכע"ז כתב הפמ"ג במש"ז שם.

יא. והרב מרדכי דוד זיבלד תירץ שברית"ב"א בסוכה מו ע"ב מבואר דכל מאי דחיישינן למוקצה מחמת יום שעבר זה דוקא אם תרויהו קדושה אחת הן אבל אם זה תרי קדושות אז אין מוקצה, וא"כ כיון דקיי"ל בשו"ע סי' תטז ס"א דתרי קדושות הן אז שפיר לא הוי מוקצה, דהפמ"ג כתב דבריו אליבא דהילכתא. אולם כתב דמדחזינן דמין הגריש"א שליט"א פסק דראוי להחמיר את שיטת הריט"ב"א דיש מוקצה מחמת יום שעבר, וכדהביא המקשה משמיה דהגריש"א, מוכח דאפי' למאי דקיי"ל דתרי קדושות הן מ"מ יש מוקצה.

יב. והרב דוד הלוי סגל תירץ, דהרי בביצה כז. איתא דכל דבר שגמרו בידי אדם לא הוי מוקצה, וא"כ כיון דהמצות אמורים להיות מותרים מאיליהם לאחר ביהש"מ, הוי כגומרו בידי אדם. ומאי דבנוי סוכה לא אמרינן האי סברא, שאני התם דלמעשה בביהש"מ זה מוקצה למצותו, אבל הכא הא מעיקרא לא הוי מוקצה בעצם אלא מחמת יום שעבר, וא"כ כלפי שמיא גליא שזה מותר ורק בפועל אין לו אפשרות ליהנות ממנו, ובהכי סגי דגמרו בידי אדם דלא הוי מוקצה. ברם דחה שזה רק כשרוצה שיהיה כמה שיותר מהר, וכתוס' בשבת מג ע"א והכא זה לא שייך. וגם בדמהרש"א מבואר שדוקא באמצע השבת מהני גומרו בידי אדם, ולא בבין השמשות ועיי"ש משבת מד ע"ב.

יג. והרב יצחק זאב אולמן תירץ, דאיכא למימר דדוקא מוקצה שדחיה בידים ולא חזו אז אסור, וכמבואר בשו"ע סי' שיח ס"ב ובסי' שכד ס"ז, וא"כ הכא דלאו דחיה בידים אזי אין מיגו דאיתקצאי, אך כתב דאכתי קשיא משום דהמצות הוו נמי מוקצה מחמת חסרון כיס, ובכה"ג אין היתר דלא דחיה. ותו, דכיון שאסור לאכול והוא מקפיד סגי, וגם בדפמ"ג חזינן לא כך.

יד. והרב ישראל משה אדלר תירץ, שהרי המצות חשיבי מוקצה מחמת איסור שהרי אסור לאכול מצות בער"פ, וממילא הרי לצורך גופו מותר, והכא אין לך צורך גופו גדול מזה דצריך לאכול גופו של מצה כדי לקיים את המצוה. אך כתב דאכתי הוי נמי מוקצה מחמת חסרון כיס, אלא שהפמ"ג לא כתב דהוי מחמת חס"כ, דבאמת אי הוי משום חס"כ א"כ לא דוקא בער"פ שחל בשבת זה צריך להיות אסור אלא בכל השבתות שלפני פסח, ושמה משום דבשאר שבתות יכול לאפות אח"כ במשך ששת ימי המעשה, משא"כ כאן זה קשה לו לאפות בליל הסדר ולכן מקפיד על המצות. ותו דאי זה מחמת חס"כ אז אף בליל הסדר עצמו יהיה מותר רק כזית ממש לצורך המצוה ולא לאכול ולטלטל יותר.

טו. והרב אורי שחר תירץ, דהנה התוס' בפסחים כו: הקשו למה פרה אדומה שעלה עליה זכר פסולה והלא לא ניחא ליה ותי' דאם נאמר כשירה שוב הוי ניחא ליה, ובברוך טעם (דין אשה שאמרה לבעלה טמאה אני לך ד"ה וארווח) ועוד אחרונים כתבו דכוונת התוס' דגלגל החוזר אזלינן לחומרא. ועוד יש להקדים בזה, דכתב הר"ר יהונתן בעירובין לו: דספק מוקצה לא אמרינן ביה מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר, והובא בשעה"מ בפ"א מיו"ט. ובזה יהא מבואר דעת הפמ"ג דהמצות מצוה הוו מוקצה בשבת בער"פ, אבל נראה דלמוצאי שבת יהו מותרים דכיון שיש כאן גלגל החוזר דאם המצות אסורות בפסח לא היה מקצה ונמצא דאזלינן לחומרא מספיקא אבל כ"ז בשבת גופא אבל בפסח דהוי ספק במיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר מותר וכנ"ל.

טז. והרב בצלאל גרינבוים תירץ, דהרי בשו"ע בסי' תקט בסופו איתא שהתירו לטלטל מוקצה ביו"ט, ובמ"ב שם כתב שדוקא לטלטל שרי, אבל לאכול אסור, וא"כ נראה שמה שאסור לאכול זהו דוקא בדבר שבעצמותו הוא חפצא דמוקצה, אבל בלא"ה שרי, כשם ששרי לטלטל, ומעתה כיון דהמצוה אינו מוקצה בעצם, אלא משום מיגו דאיתקצאי, אז בכה"ג זה כבר כמו טלטול, ואין איסור לאוכלו ביו"ט.

יז. והרב יהושע משה גרוס תירץ, דבביאור הגר"א בסי' תקפו ס"ק מ"ט הביא פלוגתת הגר"א ומרדכי אם מותר לטלטל מוקצה לצורך מצוה, כגון לענין תקיעת שופר שהוא מוקצה, ובהגר"א משמע שדעתו להקל בזה, וכן עיין בביה"ל בסי' רסו ס"י"ג שדן לגבי השבת אבידה בחפץ מוקצה, וא"כ אפשר דאף הפמ"ג ס"ל דבמקום מצוה אין מוקצה ולכך שפיר אוכלים המצה. אלא דהעיר דאכילת מוקצה זה חמיר טפי מטלטול מוקצה ואף ו"א דהוא איסור דאורייתא וא"כ יתכן דאף במקום מצוה אסור לאוכלו.

יח. והרב י. גינזבורג תירץ, דבתוס' בביצה ת. ד"ה אמר, התירו מוקצה לצורך אוכל נפש, וא"כ שפיר מותר לאכול את המצות. אולם העיר דהתירו רק טלטול המוקצה ולא השתמשות ואכילה וכמהרש"א בביצה לג ע"א, וקרני ראם אות ח', ואמרי בינה הל' יו"ט סי' יב בשם קה"י לנתה"מ.

יט. והרב אברהם יצחק פרידמן תירץ, דהרי בביהש"מ ממנפ"ש אין ריעותא, דמשום האיסור לאכול מצה בער"פ, הא הוי איסורא דרבנן, וביה"ש הוי ספיקא וספיקא דרבנן לקולא, אבל מצה נהי דצריך לילה ובהאי ספיקא לחומרא כיון דהוי דאורייתא, אבל כבר אין בזה מוקצה.

כ. והרב משה צדוק תירץ, דכיון דהלכה פסוקה היא בסי' תעב דהיה שולחנו ערוך מבעוד יום, ויסדר שולחנו וכו', א"כ צריך להכין המצות כבר לפני הסדר וא"כ בהכרח שבביהש"מ זה לא מוקצה, ורק במשך השבת כתב הפמ"ג דהוי מוקצה אבל לא בבין השמשות.

כא. והרב יעקב דוד קוגל תירץ, דהפמ"ג כתב דבריו אליבא דהלכתא דקיי"ל כהראשונים דלא חיישינן למוקצה מחמת יום שעבר, וכדאיתא בשו"ע בסי' תרסה ותרסז, ולכך המצות אינם מוקצה. ברם כתב לדחות דאכתי קשיא אמאי הראשונים לא הוכיחו מהא גופא דאין מוקצה מחמת יום שעבר וכמו שהביא המקשה משו"ת רעק"א.

כב. והרב משה הלוי פרנס תירץ דכיון שכל ההקצאה היתה בשביל האכילה של המצוה לא יתכן שלאכילה הזאת זה יהיה אסור, וכמו סכין של מילה דאע"פ דהויא מוקצה ודאי שאפשר לקחתו למול בו (אפילו שבשעת קיחה אין מצוה שתדחה את המוקצה) כי לזה זה הוקצה.

כג. והרב מנחם הבלין כתב בזה וז"ל, הנה בעיקר קושית הגרש"ז כהן שליט"א, יתכן ד"ל דשאני הכא דהמוקצה דבין השמשות של כניסת החג, הוא מוקצה דחצי שבת בלבד, שהרי האיסור לאכול מצה הוא רק ביום י"ד מעלות השחר, וכמ"ש המשנ"ב (סי' תע"א ס"ק י"ב) ונמצא א"כ דבין השמשות של כניסת החג הוא ספק דאיסור מוקצה דחצי שבת, ובמוקצה דחצי שבת קימ"ל דלאחר שנסתלק המוקצה מותר, וא"כ אף בבין השמשות דכניסת החג, דכל איסורו רק מחמת המוקצה דחצי שבת, לא נאסר טפי מעיקר המוקצה עצמו, ולאחר שנסתיים זמן המוקצה, (דהיינו בצאת הכוכבים של כניסת החג) מותר באכילה וטלטול.

(ועיני' בשו"ת בית יצחק העומד להו"ל בקרוב בס"ד בצירוף מפתח ענינים מורחב ומפורט, בחלק יור"ד ח"א סי' י"ז ס"ק א', דכתב דאף למ"ד יש מוקצה לחצי שבת, מכל מקום באיסור דרבנן אף לשיטתו אין מוקצה לחצי שבת יעו"ש. ולדבריו מתורץ שפיר כנ"ל אף לסובר דיש מוקצה לחצי שבת).

איברא דאכתי יש לפקפק קצת בתי' הנ"ל שנתבאר, דהא מכל מקום כעת בין השמשות הרי הוא אסור מספק, ושפיר י"ל בזה מיגו דאיתקצאי ככל מוקצה. אמנם מכל מקום בדעת הפמ"ג שפיר יש ליישב כהנ"ל.

ובמה שהביא שם עוד הגרש"ז כהן שליט"א מדברי הפמ"ג, דבאיסור תורה לכו"ע אמרינן מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר, ודן בזה מדברי הרעק"א, יעוין בזה בשו"ת בית יצחק (יור"ד ח"א סי' כ"ג ס"ק ט') שהוכיח מכח קושית הרע"א שהביא הרב הנ"ל מאכילת חמץ בשבת שלאחר שביעי של פסח דאף באיסור תורה לא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר יעו"ש.

הוסיף

במתני' בפסחים יא ע"ב איתא שורפין חמץ בתחילת שש. ודין זה מוסכם לכל התנאים במשנה שם, וכן נפסק ברמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ט), וז"ל לפיכך תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה שישיית ושורפין הכל. ומשמע מלשונו שכתב "הכל" דקאי גם על חמץ חולין, שמתחילים לשורפו בתחילת שעה שישיית וכמבואר במשנה. ואם כן צ"ב מה המקור למה שנהוג על פי מה שכתוב בלוחות השנה, שסוף זמן שריפת חמץ הוא בתחילת שעה שישיית.

הרב עזרא קלרברג

לעילוי נשמתו הטהורה של הגה"צ רבי אברהם סלומון זצ"ל משגיח דשיבת חרוון-כנסת ישראל ת.נ.ג.ב.ה.

זיהום אויר - זהירות!!!

אנו משקיעים בילדינו את כל כוחנו ועמלנו, את תפילותינו ודמעותינו, מה לא, העיקר שלילדים יהיה חשק ללמוד, "והערב נא", וירגישו מתיקות בלימוד התורה וקיום המצוות. "חיים שיש בהם אהבת תורה ויראת שמים". עיקר העיקר, שיהיה להם רק חברים טובים, והו יתן שהכל תלוי בו, בגדר בא חבוקו והעמיד על אחת - **חברים טובים**. עדיין לא פג ולא נטר מנגינתם העריבה של ה"מה נשתנה" המתוק, ספרי גדי' הצאן החמודים. עדיין עמוק בלב כל הדיוקים והקשיות, הפלפולים והחילוקים, הסברות וההבדלות נפלאים ונוצצים, הכל בעיקר מסביב ל**כנגד ארבעה בנים דיברה התורה**, ובמיוחד, כדי להבין את גודל ההבדל בין קושיית החכם לרשע. אחד התירושים שההבדל הוא דק מן הדק, וזה שהזכיר **"מה העבודה הזאת לכם"** זאת אומרת נבלע טעם סמוי בתוך דבריו, שהוא מרגיש את הכל "עול כבד". ובוהו מתבטא כל ההבדל הגדול בין החכם לרשע.

בתחילת פרשתנו, פרשת תרועה, מקשה האור החיים הק' שאלה על שקשה ודאי להרבה אנשים בתוך ליבם: הרי חזקתו המלך היה צדיק נשגב ומפואר, כאלו זכויות הרבים כבירות, "בדקו מדין ועד באר שבע ולא מצאו תיגוק ותיגוקת שאינם בקיאים בכל דיני טומאה וטהרה", וכיצד היו לו שני בנים כאלה, מנשה ויהואהק??? ידוע לכולנו דברי הגמ' בברכות דף י' בענין זה, אך האוה"ח הק' בשלושה מקומות, ואחד מהם בריש פרשה דין, מאריך בבניאר הדברים בדרכו הקדושה [ע"ש].

אך כשרואים את הדברים הנוצרים שכתב שם, אי אפשר שלא להיזכר במאמר קצר ונומר, בוער כלפידי אש, של מרנא החת"ס שהדגיש ואמר **"מחשבה זרה בתפילה שמונה עשרה גורם שבני לא רוצים ללמוד בהתמדה"** [מובא בסידור החת"ס, בעמוד הראשון של ה"מבואר"]. על מי שרואה את הדבר הנוצא הזה חלילה אוחזתו, וכי מה בידיו לעשות, וכי אנו מלאכים כמו החת"ס שהעיד על עצמו שמעולם לא היה לו מחשבה זרה בתפילה שמו"ע? [הובא בספר "עולת יהודה" על תהלים פרק ק"ט עה"פ "במה יזכה נער את ארחו"ן]. ובכלל, כיצד נוצר הקשר והשייכות בין מה שפלוגי חושב לו באמצע תפילתו, לבין בנו, עד כדי שיגרום לו חולשה בעמל התורה, לפיון במתיקות התורה, פתאום הילמוד נהיה "כבד עליו". כיצד זה נוצר???

ידועים דבריו המבהילים של הגר"א שאמר: אילו יצליח אדם לבנות בית כנסת שמראשיתו, ומתחילתו, כל יציקת יסודותיו וכל בניית עמודיו וקירותיו הכל בכל מכל יהיה נקי לשם שמים, **בבית כנסת זה לא יחשוב אדם שום מחשבה זרה!!!**

כתב מרן הסטייפלר זצוק"ל בספרו "חיי עולם" עצות אך להתגבר לא טובה שילך מיד מאותו מקום למקום אחר, כי יתכן שבמקום זה בוער היצר הרע מחמת שמישהו אחר חשב באותו מקום מחשבות לא רצויות וכיו"ב, ולכן המקום הזה מורעל ומשפיע במהותו ובאווירו מחשבות לא טובות.

מכל הנ"ל, רואים אנו שכל מחשבה לא טובה זה **חיידק**, זה מזיהם את האויר ומשפיע בהכרח עליו ועל כל הסובב. זה גזים רעילים המזהמים את האוויר כולה. והרי מדה טובה מרובה פי חמש מאות ממילא כל התגברות, כל מאבק, כל התמודדות, כל נצחון על היצר, כמה **"מטרה אויר"** יש כאן! כמה השפעה של קדושה וטהרה זה משפיע על המקום, על כל המסביב, וק"ו על האדם עצמו.

מחשבה אחת - קובעת!

מוגש ע"י:

ארגון "משובב נתיבות"

מרכז להצלה רוחנית

נושאי הגליונות הבאים

קדושים - ואהבת לרעך כמוך
אמור - ספירת העומר
בהר - יובל
בחוקותי - זכות אבות

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בתפילות "עומקא דפרשה": בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח. בג. הדרומית - ביהכ"נ משובב נתיבות, נתיב"מ 90. אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים. ד"ת בדפים **בכת"י ברור** מתקבלים עד יום א' בלבד. בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

המעוניינים להשתתף ולכתוב בקביעות נא לפנות לטל' 052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק יש לשלוח בקשה לכתובת: gal200@neto.bezeqint.net

להנצחות ופרסום בגליון: 052-7678393

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר

ארגון משובב נתיבות
מרכז להצלה רוחנית
052-7170396
057-3102045/8/9
052-7170412

לקביעת חברותא 9141217 24 שעות ביממה

דרושים לחברותא

נושא	מקום	שעה	טלפון
נשים/ ניוקין 3-4 דפים בשבוע	פתוח	שעתיים וחצי בבוקר ושעתיים וחצי אחה"צ	052-7174258
		בוקר ואחה"צ	052-7644586
סוכיות בעיון עד הלכה למעשה	מועד - מסכת קצרה	כל היום	050-4174230
		חצי שעה לפני שחרית	8574975
דף היומי	קצות החושן	אחרי הנץ	050-4172314
		או בוקר או אחה"צ	054-8403143
דף היומי גפ"ת	באיזור נתיב"מ 81	או בוקר או אחה"צ	8556153
		שעתיים וחצי	054-8422566
ערבי פסחים	כולל בית ישראל סוף ריה"נ	9:30-12:30	054-8491956
			כולל לבו חפץ רח' הלל ושמאי
עדיפות להלכה	פתוח	פתוח	057-3193002
			050-4148692
פרק איהוה נשך	מחפש כולל הלכה איסור והיתר	פתוח	057-3191353
			050-4134050
מחפש כולל הלכה	מחפש כולל הלכה	לזמן קיץ	050-4134050
			054-8459514
מחפש כולל הלכה שבת/ בו"ח	גמרא ביצה	ברכפלד	9298566
			054-8491956
גמרא איהוה נשך	פרק איהוה נשך	כולל בית ישראל סוף ריה"נ	054-8423692
			050-4144295
גמרא בעיון קל	קדושין בעיון	עדיף חפציבה	057-3128357
			052-7146329
מפעל הש"ס 20 דפים	גמרא בעיון קל	ברכפלד	4-5:30
			054-8402217
גמרא מסדר מועד	טוש"ע הלכות סוכה	גבעה דרומית	9102757
			057-3105562
בבא קמא פרק הגוזל עצים	גמרא נדה	בבית נתיב"מ 81	8556153
			052-7126563
דף היומי	גמרא שבת גפ"ת הספק	היכל יצחק / בית יצחק	052-7149435
			050-4115393
כיצד מברכין בעיון	בבא מציעא, איהוה נשך	אהבת תורה - ברכפלד	052-7166636
			052-7772915
פתוח	פתוח	עדיף בבית	9790732
			052-7772915
פתוח	פתוח	בבית, גרין פארק	9790732
			052-7772915
פתוח	פתוח	מאור חיים	9790732
			052-7772915

לתשומת לב:

כל בקשה לחברותא מתפרסמת לתקופה מוגבלת, לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה
תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

